

Kestikievariien historiaa

Ropecon 2008

Jenni Lares

Nimitykset

- Gästgifveri, tawerni ja krog
- suomenkielisissä lähteissä vieraan holhooja
- eri nimitykset tarkoittaneet erilaisia majataloja?
- ”Gästgifvere hws, huilche udi Lagen kalles Tawernere”
- Sanoja Gästgifwer ja Tawerne voidaan käyttää myös, kun puhutaan kievarinisännästä

Matkanteko

- noin 2 uutta peninkulmaa (n. 20 km) yleinen päivämatka
  - riippui tiestä, kuormasta ja hevosista
  - tavoiteltu kievarienväli
- postinkannon tavoitenopeudet 1600-luvulla
  - jalan tuli päästä peninkulma kahdessa tunnissa
  - hevosella peninkulma tunnissa
- päivässä pääsi Viipurista Lappeenrantaan
- posti kulki Turusta Helsinkiin 2-4 päivässä
- karttoja ei tarvittu, paikalliset apuna

Varhaiskeskiaika

- aateliston oikeus ilmaiseen kyytiin ja kestitykseen
- Piispa Henrikin surma
- pappiloiden ylläpitämät majatalot

Ensimmäiset lait

- Ruotsin valtionhallinnon keskittyminen 1200-luvun lopulla
  - Alsnön sääntö 1280, Maunu Ladonlukko
- kievareita tarpeellisiin paikkoihin
- kyytirättärit
- vanhimmat tunnetut kievarit 1300-luvulla Hämeen Härkätien ja Suuren Savontien varrella

- Maunu Eerikinpojan kaupungin- ja maanlaki (Suomessa 1370-luvulla)
  - kievareita tarpeellisiin paikkoihin, kaksi joka kaupunkiin
- Kuningas Kristofferin maanlaki (1442)
  - kievareita maaseudullekin 2 pnk välein
- talonpojat huolehtivat kyydittämisestä

Kievarilaitoksen kehittäminen 1500-luvulla

- valtionkirkko
  - virkamiesten majoittaminen pappiloihin
- Kustaa Vaasa
  - ylimääräisten kievariain lakkauttaminen juopottelun takia
  - uusien perustaminen tarpeellisiin paikkoihin
  - valtionhallinnon tehostaminen, puuttuminen paikallisiin oloihin
- Jaakko Teitin valitusluettelo 1555-1556
- 1561 kievareille kyyditysvolvollisuus
- nimismiesten rooli
- 1550-luvulla 238 maakrouvia ja 192 rannikolla

Liikenteen kasvun tuomat ongelmat

- ei suoranaisia tilastoja
- keskushallinnon kasvu
  - > enemmän virkamieskyytejä
- kyytivelvollisuudesta vapautettujen määrä kasvoi
  - > vähemmän kyydittäjiä
- kaikki kyydit pyrittiin keskittämään kievareille, vaikkei verkosto ollut vielä riittävän kehittynyt
  - yöpyminen virkaveljien luona, nimismiehet
- ongelmana myös sodat
- kyydinryöstö väkivalloin, ”suomalainen leikki”

Ilmaiskyytiläiset

- kenellä oikeus ilmaiseen kyytiin ja mistä sitä vaatia?
- passi, postivaakuna, matkakirje
- väärennettiin kuitenkin surutta
- lukutaidottomat talonpojat ja nimismiehet
- hevosten määrä valtiopäivillä

1500-luvun uudistuksia

- ohjeita kievaritalosta, muista rakennuksista, hinnoista
- kyydin hinta
- vapaus taksvärkistä ja sotaväenotosta
- vapaus pikkutullista
- kyytiverokokeilu

Vuoden 1649 kestikievariasetus

- monet periaatteet tuttuja
- tie- ja kievari-inspehtoorin nimeäminen joka pitäjään
- ilmaiskyytioikeuden melkein täydellinen poistaminen, passin lakkauttaminen
- kyyditysvelvollisuutta myös aatelin alustalaisille
- suuremmasta kyyditarpeesta tuli ilmoittaa 14 pvää aikaisemmin
- tarkemmat määräykset itse kievaritalosta
  - kolme huonetta, aateliselle, muulle arvoväelle ja tavalliselle kansalle
  - vähintään 24 hevosen talli, tarvittavat vuodevaatteet ja keittiötavarat
  - täydennettiin 1651: vähintään 2 aittaa, ulkohuussi, liiteri, 12 hevosen talli

Hollikyöti

- ratkaisu epätasaisesti jakautuneisiin kyyteihin
- jokaisesta talosta hevonen ja ajuri päivystämään kievariin
  - myöhemmin siirryttiin vuorotteluun
  - 3-4 päivää hollilla
  - aluksi virkamieskyytejä varten
- säädettiin ensimmäisen kerran 1630-luvulla, paikoin käytössä jo aikaisemmin
- vakiintui 1700-luvulle tultaessa
- ”meno on kuin hollituvassa”

1700-luku

- hollikytyi tuttua
- vuoden 1734 laki noudatti vanhoja periaatteita
  - maan- ja kaupunginlakien yhdistäminen
- 1760-luvulla vieraskirjat kievareihin
- seinällä hinnasto ja hollivuorolista
- edelleen puutteellinen varustelutaso

1800-luku

- kestikievarijärjestelmän kulta-aikaa
- kievareita n. 15 km välein
  - 1848 noin tuhat kievaria
- hollikyytijärjestelmän kyseenalaistaminen
  - urakkakyydin edut
  - talonpojat vastustivat
- raittiusliikkeen vastustus
- nopeammat matkustusmuodot, esim. juna
- kyyti- ja majoituspalvelut urakalle 1883, myytiin 3-5 vuodeksi kerrallaan
- lepotus- ja yöpymystalot

Viimeiset vaiheet

- markkinakaupungeissa kulta-aikaa 1900-luvun alku
  - kiertävät viihdyttäjät
  - linja-autoliikenteen tulo viimeinen niitti
- järjestelmä kävi tarpeettomaksi
- lopetettiin virallisesti 1956
- osa kievareista motelleiksi, huoltoasemiksi tai juhlatiloiksi

- pysyviä ongelmia kyytien epätasainen jakautuminen sekä ajallisesti että paikallisesti
  - vuoden 1649 kestikievariasetus poisti lähes kokonaan suomalaisen leikin
  - aateliston ja kuninkaan välinen valtataistelu
- pitkät välimatkat

Elämää kievarissa

- tierauha, toisaalta lähteissä usein tappeluiden takia
- usein vielä 1700-luvulla puutteellinen varustelutaso
  - palvelut tuli saada säädyn mukaan
- raskasta työtä
- yleensä matkalaiset yöpyivät kievarissa vain yhden yön
  - vaikka tarkoitus kestittää vain matkalaisia, saattoivat monet talonpojatkin viihtyä kievareissa

Ruokaa ja juomaa

- kievarihinnoista keskusteltiin paljon
- yleensä kievari myi kalliimmalla
- suuri tulonlähde alkoholi
  - monopoli maaseudulla
  - kuitenkin myös salakapakoita
- kievarit kaupan keskuksia
- ruoan hintaan sisältyi usein olut ja yösija
- kievarit liian kalliita talonpojille?

Käyttö roolipeleissä?

- etäisyydet kuntoon
- nukkumisjärjestelyt
  - ei jakoa miehiin, naisiin tai seurueisiin
  - jako säädyn mukaan, jos siihenkään
- maksamiskäytäntö
  - piikki?
  - ennen lähtöä tuli maksaa
- talonpoika kestittää kuningasta
- kenen hevonen ja kuka ajaa?
- karttoja ei käytetty
- monesti yöpyminen sukulaisten luona
- hauskaa saa olla!

Kirjallisuutta

- Jutikkala, Eino 1938. *Suomen postilaitoksen historia 1638-1938. I. Ruotsin vallan aika.* Valtioneuvoston kirjapaino, Helsinki.
- Mauranen, Tapani (toim.) 1999. *Maata, jäätä, kulkijoita. Tiet, liikenne ja yhteiskunta ennen vuotta 1860. Tuhat vuotta tietä, kaksisataa vuotta tielaitosta osa 1.* Oy Edita Ab, Helsinki.
- Paasikivi, J. K. 1901. *Kyydinpito ja kestikievarilaitos Suomen lain mukaan.* Akateeminen kirjakauppa (jakaja), Helsinki.
- Pakarinen, Olavi 1999. *Kievaritarinoita. Vanhan Mikkelin läänin kestikievarit.* Gummerus Kirjapaino Oy, Mikkeli
- Pakarinen, Olavi 1994. *Suuri Savontie. Vanhan valtatie tarina.* Savilahden Kirjapaino Ky, Mikkeli.
- Viertola, Juhani 1974. *Suomen teiden historia I.* Esan kirjapaino oy, Lahti.